

ening er sket i de enkelte lande, og af de mangeartede forhold, som har udskudt eller ligefrem forhindret den. En teori om denne foreningsproces, dens forudsætninger og vanskeligheder gives der nemlig ikke i bogen, og den hjælpes ikke meget på vej af den komparative analyse af vælgertilslutningen til konservative partier i Vesteuropa. En sådan teoridannelse forudsætter også, at liberalismen defineres mere præcis, således at den ikke i Vesteuropa står for individualisme og frigørelse af markedskræfterne, medens den i USA står for kollektivismen og New Deal!

Palle Svensson
Institut for Statskundskab

Knut Heidar, *Partidemokrati på prøve. Norske partieliter i demokratisk perspektiv*, Oslo: Universitetsforlaget, 1988, 197 s., Nkr. 198,00.

Ligesom i Danmark har man i Norge diskuteret de politiske partiers udvikling: Hvorfor virker partierne anderledes, end de gjorde engang, er de i krise, går vi mod amerikanske tilstande? Og hvad betyder denne udvikling for demokratiets funktionsmåde?

Knut Heidar fra Institutt for Statsvitenskap i Oslo har med denne undersøgelse villet tage hul på i hvert fald en del af disse problemstillinger ved at undersøge de politiske partiers eliter og deres syn på politik.

Det er der kommet en på mange måder god og interessant bog ud af. Og der er ingen tvivl om, at en del af Heidars resultater også har relevans for Danmark og de danske politiske partier.

Begrundelsen for at koncentrere sig om partieliterne er forskningsøkonomisk: Der er mange måder at studere partier og deres funktionsvaretagelse på; man må bestemme hvilket niveau i organisationen, man vil beskæftige sig med, hvilke former for partiaktivitet, man vil se på, og hvilke aktørgrupper, der er vigtige i den konkrete undersøgelse. Heidar har her ment, at det var rimeligt at koncentrere sig om de partier, der var repræsenteret i Stortinget, og at det var overkommeligt – og tilstrækkeligt – at se på partieliterne, som han definerer som personer på ledende poster samt deltagerne i partiernes landsmøder. Tanken har så været, at en undersøgelse af disse grupper ville give grundlag for at belyse, hvad der foregik i de norske politiske partier midt i 1980'erne, lige før stortingsvalget i 1985.

Heidar har naturligvis også haft behov for i sit projekt at se på partiernes forskellige organisationsstruktur, og han har deltaget i partiernes landsmøder. Dette sidste fortæller han ganske underholdende om – og en liste over de sange, der er blevet sunget de forskellige steder, dokumenterer kulturforskellene mellem de seks partier.

En af partiernes funktioner er rekruttering, dvs. fremskaffelse af personer, der kan fungere som kandidater, politikere og politisk udpegede på forskellige niveauer. Fordi organisationserfaring som regel er en vigtig ressource, når der skal

ening er sket i de enkelte lande, og af de mangeartede forhold, som har udskudt eller ligefrem forhindret den. En teori om denne foreningsproces, dens forudsætninger og vanskeligheder gives der nemlig ikke i bogen, og den hjælpes ikke meget på vej af den komparative analyse af vælgertilslutningen til konservative partier i Vesteuropa. En sådan teoridannelse forudsætter også, at liberalismen defineres mere præcis, således at den ikke i Vesteuropa står for individualisme og frigørelse af markedskræfterne, medens den i USA står for kollektivismen og New Deal!

Palle Svensson
Institut for Statskundskab

Knut Heidar, *Partidemokrati på prøve. Norske partieliter i demokratisk perspektiv*, Oslo: Universitetsforlaget, 1988, 197 s., Nkr. 198,00.

Ligesom i Danmark har man i Norge diskuteret de politiske partiers udvikling: Hvorfor virker partierne anderledes, end de gjorde engang, er de i krise, går vi mod amerikanske tilstande? Og hvad betyder denne udvikling for demokratiets funktionsmåde?

Knut Heidar fra Institutt for Statsvitenskap i Oslo har med denne undersøgelse villet tage hul på i hvert fald en del af disse problemstillinger ved at undersøge de politiske partiers eliter og deres syn på politik.

Det er der kommet en på mange måder god og interessant bog ud af. Og der er ingen tvivl om, at en del af Heidars resultater også har relevans for Danmark og de danske politiske partier.

Begrundelsen for at koncentrere sig om partieliterne er forskningsøkonomisk: Der er mange måder at studere partier og deres funktionsvaretagelse på; man må bestemme hvilket niveau i organisationen, man vil beskæftige sig med, hvilke former for partiaktivitet, man vil se på, og hvilke aktørgrupper, der er vigtige i den konkrete undersøgelse. Heidar har her ment, at det var rimeligt at koncentrere sig om de partier, der var repræsenteret i Stortinget, og at det var overkommeligt – og tilstrækkeligt – at se på partieliterne, som han definerer som personer på ledende poster samt deltagerne i partiernes landsmøder. Tanken har så været, at en undersøgelse af disse grupper ville give grundlag for at belyse, hvad der foregik i de norske politiske partier midt i 1980'erne, lige før stortingsvalget i 1985.

Heidar har naturligvis også haft behov for i sit projekt at se på partiernes forskellige organisationsstruktur, og han har deltaget i partiernes landsmøder. Dette sidste fortæller han ganske underholdende om – og en liste over de sange, der er blevet sunget de forskellige steder, dokumenterer kulturforskellene mellem de seks partier.

En af partiernes funktioner er rekruttering, dvs. fremskaffelse af personer, der kan fungere som kandidater, politikere og politisk udpegede på forskellige niveauer. Fordi organisationserfaring som regel er en vigtig ressource, når der skal

findes personer til disse poster, bliver partieliternes sociale sammensætning interessant for diskussionen af, om partierne er i stand til at sikre en socialt afbalanceret politisk rekruttering. Det er partierne som bekendt ikke – man ser altid en social indsnævring, jo længere op mod partitoppen, man kommer. Sådan er det også i Norge, selv om Heidar mener, at problemerne er mindre end i andre lande. Mere interessant er det, at den sociale repræsentativitet er meget større, når man ser på partieliternes opvækstmiljø: Ser man på faderens erhverv og stilling, er der tale om en væsentligt bredere repræsentativitet. Partieliterne dækker altså gennem deres sociale baggrund et større spektrum af det norske samfund siden mellemkrigstiden, end man ellers har været opmærksom på. Og partierne afviger fra hinanden i forventet retning: Arbeiderpartiets elite har fædre, der var arbejdere, osv.

I en repræsentationsteoretisk sammenhæng er den form for repræsentation måske ikke så vigtig. Det er vigtigere, om der holdningsmæssigt er en rimelig overensstemmelse mellem vælgerne, partimedlemmerne og de valgte repræsentanter. Denne *primære* repræsentativitet er den centrale, men den *sekundære*, den socio-økonomiske, er ikke af den grund uvigtig eller ligegyldig. Heidar lader her – som flere andre steder i bogen – beskrivelsen af de konkrete empiriske forhold føre frem til en mere principiel diskussion af temaer, som de empiriske beskrivelser kan kaste nyt lys over, eller som kan perspektivere beskrivelserne af de forskellige eliter.

Et afsnit om partieliternes holdning til en række politiske sager er informativt, men giver ikke meget nyt – holdningerne er stort set, som man skulle vente, og vurderingen af de andre partier er også, som man vel ville forvente. Mest interessant er venstredrejningen i Arbeiderpartiets elite. Man kan også hæfte sig ved, at en analyse af sammenhængen mellem holdning til de forskellige sager og en række baggrundsfaktorer viser, at »parti« forklarer langt det meste af variationen i de politiske holdninger – alt andet ville vel også have været mærkeligt, når det er landsmødedeltagerne, der analyseres?

Hvilken rolle spiller det politiske mellemniveau egentlig? Traditionelt hævder så godt som alle politiske ledere, at der i hvert fald i deres parti er internt demokrati, og at de i betydeligt omfang lytter efter, hvad deres medlemmer og disses valgte repræsentanter siger og mener. Men er det rigtigt? Og hvis ja, hvad så med vælgerne mening, hvis den er anderledes – eller hvis der skal laves kompromiser med andre partier? Det siger næsten sig selv, at forholdet mellem partiledelsens dominans og medlemmernes og landsmødedeltagerne indflydelsesmuligheder varierer mellem partierne og over tid inden for det enkelte parti – og nok også afhængigt af sagerne og deres centralitet og vigtighed. Heidars konklusion er vel nærmest, at partidemokratiet – trods alle vanskeligheder – fungerer godt de fleste steder.

Konklusionen er sympatisk, og en del af analyserne peger da også klart nok i den retning. Spørgsmålet er imidlertid, om den benyttede dataindsamlingsmetode er velegnet til at afklare lige præcis dette problem.

Styrkelsen af den partiinterne debat og dens afspejling af, hvad der rører sig i samfundet, kan ske på mange måder. En af dem er indførelse af kønskvotering,

som hjælp til sikring af mere ligelige indflydelsesmuligheder for begge køn. I 1985 praktiserede tre af de seks partier kønskvotering ved udvælgelsen af deres landsmødedeltagere. Det giver anledning til at se nærmere på kønsvariablen betydning på dette niveau. Heidar's konklusion er, at der er forbausende få forskelle mellem mænds og kvinders baggrund (politisk erfaring, socio-økonomiske forhold osv.), medens der er visse forskelle med hensyn til oplevelsen af indflydelse, forberedelsesaktiviteter og holdninger; også her er billedet dog præget mere af ensartethed end af forskelle. Meget tyder på, at kvindeandelen på partiernes mellemniveau vil blive øget, men Heidar mener på grundlag af sine analyser ikke, at det vil føre til markante ændringer i politikudformningen. Det gælder vel også i Danmark?

Det er oplagt i en sådan undersøgelse også at se på partieliternes kontakter til forvaltningen, organisationerne osv. Kontakterne til diverse forvaltninger er ikke specielt omfattende, medens derimod såvel tilknytningen til de forskellige organisationer (i form af medlemskab og tillidshverv) som kontakterne til organisationsverdenen giver indtryk af en snævrere forbindelse. Visse interessante forskelle mellem partierne noteres – for eksempel med hensyn til hvilke typer af organisationer, forbindelsen er til, ønskværdigheden af snævrere samarbejde med organisationerne, hvem der tager initiativet til kontakter osv. Konklusionen – som virker velunderbygget – er, at sagområdets karakter spiller en vigtig rolle for koblingen mellem partieliternes og organisationsverdenen. Derfor ser man et mønster, der blander elementer af tværgående segmentering og traditionelle samfundsmæssige konfliktlinjer.

Afslutningsvis relateres nogle af resultaterne til ældre og nyere temaer fra debatten om partierne og demokratiet. Heidar peger her som noget væsentligt på, at partipolitik, aktionsdeltagelse, organisationsvirksomhed og spillet omkring bureaukratierne på grund af alle former for kobling på mange forskellige planer hænger sammen. Og de holdningsmæssige forskelle mellem partiernes eliter, som han har konstateret, får ham derfor også til at konkludere, at partierne fortsat har betydning, og at partiernes eliter faktisk fører partipolitik!

Andre temaer i denne diskussion behandles mere løst fra beskrivelsen af partieliternes; forklaringen er vist, at der ikke er data i det indsamlede materiale, der kan trækkes ind til belysning af disse temaer.

Til sidst spørger Knut Heidar, hvad der ville ske, hvis de politiske partier forsvandt eller sygnede hen, som en fremskrivning af igangværende tendenser måske kunne sandsynliggøre. Han peger på, at det ville kunne føre til andre politikertyper, til en manglende bredde i spørgsmålene på den politiske dagsorden, til mangel på helhedstænkning og prioritering, og endelig, at man ville komme til at savne politiske værksteder, hvor ideer og forslag kunne afprøves, og – kunne man føje til – nye politikere kunne blive skolet og afprøvet. Heidar's frygt vedrører altså primært et par af de klassiske partifunktioner.

Dersom andre aktører skulle varetage nogle af partiernes funktioner, ville de mangle den sociale, kulturelle og geografiske bredde, der nu findes i de politiske partier, og det ville bidrage til at øge afstanden mellem styrede og styrende, mellem massen og eliten. De politisk-pædagogiske sider ved den demokratiske pro-

ces ville også være fraværende, og det ville yderligere underbygge en sådan udvikling. Så derfor er partierne vigtige, hvis man mener, at elementer som deltagelse, dialog, ansvarlighed og udvikling er vigtige for det norske (og andre) samfund.

Knut Heidars bog har en række kvaliteter. Undersøgelsen af partiernes top- og mellemeliter er interessant og vel gennemført og giver ny viden om en hidtil noget overset gruppe. Det føles alligevel, som om der mangler lidt: Måske ligger det i, at de bredere spørgsmål om partierne og demokratiet – og partiernes rolle i samfundsudviklingen – egentlig interesserer forfatteren nok så meget? Disse problemstillinger har imidlertid ikke kunnet være i centrum i interviewundersøgelsen, og refleksionerne på dette område får derfor en lidt løsere karakter; det betyder også, at det bliver sværere at binde tråden tilbage til de indledende overvejelser om problemstillingerne og om partiernes funktioner.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab

Hans-Henrik Holm (red.), *Nedrustning og udvikling*, København: SNU, 1989, 110 s., kr. 50,00.

Det sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg (SNU) har som sin 50. publikation valgt emnet nedrustning og udvikling på baggrund af FN-konferencen herom i 1987. Dette tema behandles af en række forfattere ud fra forskellige udgangspunkter og holdninger, og læseren bibringes herved et betydeligt mere nuanceret billede end den ofte forenklede for ikke at sige idealiserede gengivelse af sammenhængen mellem nedrustning og udvikling.

Hans-Henrik Holm lægger ud med at analysere den moralske, den økonomiske og den politiske sammenhæng mellem nedrustning og udvikling. Han er temmelig barsk i sin kritik af FN-konferencens slutdokument, der efter hans opfattelse savner mere klare beskrivelser af nøglebegreber som sikkerhed, udvikling og nedrustning. Skal diskussionen om nedrustning og udvikling have en mening, skal den ifølge forfatteren gøres konkret, og han rejser nationalt blandt andet det spørgsmål, om vi skal stille krav til de lande, der modtager dansk udviklingshjælp, om at de skal reducere deres militærudgifter.

Bertil Heurlin behandler begreberne »nedrustning« og »udvikling« som internationale normer i efterkrigstiden. Udviklingen kom til at indgå operativt i USA's inddæmningspolitik over for Sovjetunionen, medens total nedrustning på grund af de eksisterende magtbalanceforhold umiddelbart efter anden verdenskrig lanceredes som internationalt mål af Sovjetunionen. Underudvikling var en følge af imperialismen, og kolonilandene havde alene skylden. Med dette udgangspunkt beskriver Bertel Heurlin udviklingen frem til i dag, og han kommer til den konklusion, at som valget tegner sig i øjeblikket, synes Sovjetunionen at være mere interesseret i at etablere en form for nedrustningsregime sammen med USA., som kan give hurtige resultater til gavn for den interne reformproces. Det